

Yalan Söyleme Eğilimleri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması¹

Dr. Öğr. Üyesi M. Aykuthan ULUSOY*

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Kilis / Türkiye,
aykuthan.ulusoym@kilis.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0045-3942

Dr. Öğr. Üyesi Osman SEZGİN

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, İstanbul / Türkiye,
osezgin@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-48505705

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin yalan söyleme eğilimlerini ölçmek amacıyla kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim öğretim yılında Gaziantep Şahinbey ilçesinde bulunan bir ortaokulun 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenimine devam eden 391 öğrenci oluşturmaktadır. Ölçek geliştirme çalışmasında kapsam geçerliği için Lawshe'nin kapsam geçerlik oranı (KGO) ve kapsam geçerlik indeksi (KGI), yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Ölçüt geçerliği çalışması yapılmış, ölçek maddeleri madde toplam ve madde kalan korelasyonları analiz edilmiş, Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Çalışma sonucunda varyansın

¹ Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın hazırladığı (2020) "Pozitif Psikoloji Temelli Grup Rehberliğinin 7. Sınıf Öğrencilerinin Yalan Söyleme Eğilimlerine ve Benlik Saygısına Etkisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiş ve Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: EGT-C-DRP-200318-0145.

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 (348) 814 26 66 / 13 76

Makale Tarih Bilgisi. Gönderim: 27.04.2020, Kabul: 01.06.2020, Basım: Haziran, 2021

%43'ünü açıklayan 23 maddeden ve 2 faktörden (sosyal nedenlere bağlı yalanlar, duygusal nedenlere bağlı yalanlar) oluşan ölçeğin; doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarında 23 maddenin iki boyutlu yapısının uyum gösterdiği görülmüştür ($\chi^2/sd=2.44$, RMSEA=.056, SRMR=.045, TLI=.90, CFI=.91). Ölçüt geçerliği değeri $r=.31$ 'dir ($p<.01$). Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları sosyal nedenlere bağlı yalanlar faktörü için .89 ve duygusal nedenlere bağlı yalanlar faktörü için .84 olup bütün ölçek için hesaplanan rakam .91'dir. Ölçeğin iki hafta arayla 68 öğrenciye uygulanması sonucu elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı sosyal nedenlere bağlı yalanlar alt boyutu için $r=.77$ ($p<.000$), duygusal nedenlere bağlı yalanlar alt boyutu için $r=.56$ ($p<.000$), toplam ölçek puanı için $r=.79$ ($p<.000$) olarak bulunmuştur. Analizler sonucunda yalan söyleme eğilimleri ölçeğinin (YSEÖ) bu araştırmanın sınırlılıkları kapsamında kabul edilebilir düzeyde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğu görülmüştür. İleride yapılacak çalışmalarda daha büyük örneklemeler üzerinde ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yalan söyleme eğilimi; Geçerlik; Güvenirlik; Ölçek.

Lie Tendency Scale: A Study of Reliability and Validity

Abstract

The aim of this study is to develop a valid and reliable scale appropriate to the cultural structure that can be used to measure the lying tendency of secondary school students. The participants were 391 secondary school students studying in Şahinbey/Gaziantep 2017-2018 Education Year. In scale development study, Lawshe's Content Validity Ratio was used for content validity, exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis were used for construct validity. Criterion validity study was also conducted. Scale items were examined with item total and item remaining correlations. Cronbach Alpha coefficients were calculated. As a result of exploratory factor analysis, a 23-item and a two-factor (lies for social reasons and lies for emotional reasons) structure, which explains 43% of the total variance was obtained. In the confirmatory factor analysis, 23 items were found to be compatible with two dimensions ($\chi^2/sd=2.44$, RMSEA=.056, SRMR=.045, TLI=.90, CFI=.91). The criterion related validity value is $p<.000$ $r=.31$, Cronbach Alpha reliability coefficients are .89 for social reasons and 84 for emotional reasons, .91 for whole scale. The scale was administered to 68 students at two-week intervals for test-retest reliability. The coefficients were .77 for total test, lies for social reasons ($p<.000$) $r=.77$ and lies for emotional reasons ($p<.000$) $r=.56$. As a result of the analyzes, it was seen that the lying tendency scale (LTS) had acceptable validity and reliability within limitations of this study. Further studies are needed to investigate psychometric properties of the scale on larger samples for.

Keywords: Lie tendency; Validity; Reliability; Scale.

Extended Summary

Purpose

The aim of this study is to develop a valid and reliable scale to measure the lying tendency of secondary school students.

Method

The study group consists of 391 students attending 6th, 7th and 8th grades in the 2017-2018 academic year.

Writing the Items in the Scale

In order to form the items of the scale, the literature was searched. Then, descriptive study was carried out with 100 secondary school students. In this context, they were able to write essays containing the memories they lied and 93 items were written.

Content Validity

Lawshe's Content Validity Ratio was used to determine the content validity of the scale. In this context;

1. A list of field experts has been established.
2. Item pool was prepared
3. The data obtained by consulting the expert opinions were collected.
4. Content validity ratios for items were calculated
5. The final scale form and content validity index was prepared before construct validity.

Results

In the factor analysis process, KMO and Bartlett's values were determined; principal components analysis and oblimin rotation were performed. The first factor analysis was started with a total of 66 items. Items with load from two factors and items with factor load value less than .30 were removed from the scale. As a result of these analyzes, 43 items were removed from the scale one by one and the analysis process was repeated. In the final form of the 23-item scale, it was seen that the scale was divided into two factors.

KMO is a measure of sampling adequacy and examines the degree of correlation between items. Values above 60 are sufficient (Stevens, 2002 as cited in Field, 2018). Bartlett's test for sphericity is another measure of the appropriateness of factor analysis. Tests whether the correlations between the items are high enough to indicate the presence of factors (Ntoumanis, 2005). When the table is examined, it is seen that the value found for KMO is within

the acceptable limits with .916, The Bartlett's Test result was significant at $p < 0.05$.

Factor eigenvalue graph was taken into consideration and the distribution of items to factors was examined. Items included in factors 3 and 4 did not come together significantly. The groups of these items could not be evaluated as a factor. For this reason, the number of factors is limited to 2. Correlation analysis was performed to determine whether there is a relationship between the factors.

According to the result of the correlation analysis, there is a significant relationship between the factors ($r = .636$, $p < .000$). The fact that the factors have a significant relationship shows that all the factors are in the same structure. Due to this significant relationship, the direct oblimin rotation technique was preferred.

The total variance explained as a result of factor analysis is 43%. Direct oblimin rotation analysis was performed to find out factor loadings of the items with rotation. The distribution of the factors to the factors was examined by using oblimin rotation technique. All items accepted to scale had acceptable load values. (Highest .835; Lowest .432).

For the discriminatory processes of factors, it was examined whether the response to an item differed between the lower and upper groups. For this purpose, t Test was applied. The scores of individuals in the lower and upper quarters (27%) were examined. T-test was applied to the upper 27% and lower 27% groups in order to determine the differences between the items and the total scores of the scale. As a result, no significant difference was found ($p < .001$).

In order to determine whether the items of the scale were in the same structure, item total and item remaining correlations were examined. Each item in the scale has a significant relationship with its total (item total score) ($p < .000$). This shows that the scale items are in the same structure.

Confirmatory Factor Analysis

Table 1. Indices of the Scale

Lie Tendency Scale	χ^2/sd	RMSEA	SRMR	TLI	CFI
	2.44	.056	.045	.903	.914

Criterion Validity

Table 2. Criteria Validity Analysis Results

	r	p	N	\bar{x}	sd
Lie Tendency Scale	.309	.010	68	35.78	11.71
Social Phobia Scale				59.50	16.58

Reliability Analysis

Table 3. Cronbach Alpha Reliability Analysis

	C. Alpha
Lies for Social Reasons	.887
Lies for Emotional Reasons	.844
Total Test Score	.913

Test Retest Reliability

The LTS was re-administered to 68 students after 15 days and Pearson correlation were calculated. Pearson correlation analysis was performed to determine test-retest reliability. As a result of the first and second applications, statistically significant relationships were found for all subscales and total scale scores. The lowest correlation coefficient was found in the emotional sub-dimension ($r=.561$; $p<.001$) and the highest coefficient was observed in the social sub-dimension ($r=.796$; $p<.001$). The relationship between the total scores of the scale in terms of 1st and 2nd application was significant ($r=.768$; $p<.001$). In this context, the correlation analysis was found to be significant, indicating that LTS provides test-retest reliability.

Discussion

The study group consisted of 391 students (189 females, 202 males) attending 6th, 7th and 8th grade. In scale development studies, it is stated that the number of observations per expression should be kept high and the ideal ratio is 1 to 5 (Yaşlıoğlu, 2017). Considering that the number of items obtained after the scope validity is 66, the number of the selected group is considered sufficient. KMO is a measure of sampling adequacy and examines the degree of correlation between items. Values above .60 are considered sufficient (Stevens, 2002 as cited in Field, 2018). Bartlett's test is expected to be significant (Ntoumanis, 2005). In the developed scale, it is seen that the KMO value is .916. The Bartlett's test result is ($p<.000$) significant. The results presented in this framework indicate that the data is suitable for factor analysis.

When developing a scale, it is expected that there will be a difference between the group with the highest score and the group with the lowest score.

This provides information about the distinctiveness of the scale. In this context, the scale total scores of the 27% upper group and the 27% subgroup were compared with the scores of the scale sub-dimensions. Significant differences ($p < .000$) were observed in t test results. The significant difference observed in all analyzes was in favor of the upper group. This shows that the developed scale is distinctive.

In scale development studies, each item is expected to relate to the total score of that item. This gives information about whether each substance is in the same structure. According to the results of Pearson correlation analysis, scale items had a significant ($p < .000$) and positive relationship with item total scores. This shows that all scale items are in the same structure.

The results of the CFA showed that the two-factor structure of the scale was confirmed in the sample of secondary school students. In this context, the fit indices are acceptable ($\chi^2/sd=2.44$; $RMSEA=.056$; $SRMR=.045$; $TLI=.903$ and $CFI=.914$).

As a result of Pearson correlation analysis conducted for criterion validity, positive and significant relationships ($r=309$, $p < .05$) were obtained. This analysis shows that the criterion validity of the LTS was achieved.

In the reliability analyzes, the values found for both the subscale and total scores are above .8. Cronbach Alpha values $\alpha=.887$ (lies for social reasons), $\alpha=.844$ (lies for emotional reasons), $\alpha=.913$ (total tests point). These values indicate that the internal consistency of the scale is high.

Test-retest reliability is expected to reveal significant relationships between measurements at different times. The results of Pearson correlation analysis showed that there were significant relationships ($p < .000$) in different applications of the scale. In other words, consistent results are obtained and reliability is provided. The relationship strength between the first and second applications was found for the subscale of the lies told due to emotional reasons ($r=.561$; $p < .001$) and for total lies ($r=.796$; $p < .001$) for social reasons ($r=.768$; $p < .001$).

Conclusion

Within the scope of this study, a valid and reliable measurement tool consisting of 23 items and two sub-dimensions (lies for social reasons and lies for emotional reasons) was developed to determine the lying tendency of secondary school students. The scale was prepared according to the 5-point likert

type model. He or she expects respondents to answer “never”, “rarely”, “occasional”, “often”, “always”. There is no reverse item in the scale. Each item has a value between 1 and 5 points (never=1, rarely=2, occasional=3, most of the time=4, always=5). The lowest score that can be obtained from the scale is 23 and the highest score is 115. As the score obtained from the scale increases, the student's tendency to lie increases.

There is no similar scale in the related literature. It can be stated that the scale of lying tendencies will be an important reference point in new studies. It is recommended that secondary school students' tendency to lie in terms of gender, parental attitude, socio-economic level.

Giriş

İnsanın kişiliği, düşündüğü, hissettiği ve bunun sonucunda ortaya koyduğu davranışlar sayesinde şekillenir. Kişiliğin şekillenmesinde etkili olan bu etmenlerden uzaklaşmak insan organizmasının bütünlüğünü bozmaktadır. Bunun neticesinde hissettiği gibi düşünmeyen düşündüğü gibi de yaşayamayan insan, varlığının temel taşlarını yerinden oynatırken kişiliğinin bütünlüğüne zarar verir. İnsan davranışları onun ahlâk anlayışına dayalı olarak ortaya konmaktadır. Ahlak denince akla gelen ilk şeyin insan davranışları olduğu muhakkaktır nitekim insan dışındaki varlıkların hareketlerinin ahlâkî çerçevede tanımlanmadığını biliyoruz (Güngör, 2010). İnsanın ahlâkındaki bozulma, özel olarak ferдин genel olarak ise toplumun bozulmasına neden olmaktadır (Şahin, 2011). Ahlâkî bozulmanın belirtilerinden birinin ise yalan söylemek olduğu açıktır. Yalan söylemek kavramı tanım olarak, gerçeği gizlemek, çarpıtmak ya da olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek demektir. Yalan söyleyen, yalan söylemeyi huy edinmiş olan kimseye ise yalancı denilir (Soysaldı, 2005). Yalancılık, kişinin çıkar sağlamak amacı ile bilerek ve isteyerek karşısındakileri aldatmasıdır (Girişken, 1974), sözlü ya da sözsüz beyana bağlı bir durumdur (Isenberg, 1964'ten akt; Druzin ve Li, 2017). Bilerek ve isteyerek gerçekleşiyor olması farkında olunan bir eyleme işaret etmektedir. Bu sebeple yalan, aldatmaya yönelik olarak gerçeklerin çarpıtılmasıdır (Candansayar, 2008; Çolak, Yıldırım ve Esen, 2018). İletişim, kaynaktan hedefe, iletişim kanalı üzerinde gerçekleşen mesaj aktarımıdır. Yalan söylemek ise kaynaktan hedefe, kasten, doğru olmayan bir mesajın iletimidir. Bu noktada mesaj, yalan niteliğine bürünür (Şimşek, 2001). Diğer bir ifade ile ferдин ifade biçiminde herhangi bir kasıtlı aldatmaca mesajı olması durumudur (Minkler ve Miceli, 2004). Yalanı söyleyen, söylediklerini şuurlu olarak yanlış söyler (Saygılı,

2004). Yalan söyleyen söylediklerinin doğruluk değerine ilişkin olarak yanılmamaktadır. Aksine, bilerek doğru olmayan bir şeyi doğruymuş gibi öne sürmektedir (Erdal, 2016). Bu bağlamda hakikatin gizlenmesi ve gerçeklikten uzaklaşmanın bir ifadesidir (Işık, 2018). Bu doğruymuş gibi öne sürme durumunda mesaj başka birine aktarılırken ifade edilenin hakikat değeri varmış gibi anlatılarak, karşıdaki kimsenin bilgi nesnesine dair yanılması sağlanır (Kulak, 2017). Bunun sonucunda var olanın dışında yeni bir gerçeklik ortaya çıkar, bu anlamda hakikatin reddedilmesinden öte yeni bir hakikat kurma eylemidir (Candansayar, 2008).

Yalanın tanımı yapılırken ifade edilen en önemli noktanın söylenen yahut da belli edilen durumun farkında olunarak yapılmış olması dikkat çekmektedir. Tanım olarak değerlendirilecek olunursa ortaya çıkan davranışın bilerek veya bilmeyerek yapılmış olması o davranışın yalan çerçevesine sığıp sığmaması ile alakalı değildir. Kabul edilebilir yahut da kabul edilemez oluşu ile alakalıdır. Doğru olmayan her söylem/davranış yalan ya da yanlış olarak nitelendirilir. Buradaki ayırıcı nokta, ortaya çıkan davranışın gerek ahlâkî gerek sosyal sınırlar içerisinde değerlendirilip değerlendirilmemesi kabul edilebilir veya kabul edilemez davranış durumuna dönüşmesi ile alakalıdır. Çocuk dahi olsa kişinin olmayan bir şeyi olmuş gibi anlatması yalanın tanımına girer. Bu davranışın kabul edilebilir, hoş görülebilir olması; şuurlu veya şuursuz biçimde gerçekleşmesi ayrımı ile alakalıdır. Bu çerçevede alanyazının ortaya koyduğu yalan tanımına ek olarak ferdin söylediği, ima ettiği, jest veya mimikleri ile anlattığı kısacası kendi halini ortaya koyduğu durumların gerçekten farklı olması durumu yalanken bu durumun doğru/yanlış, kabul edilebilir/kabul edilemez olarak değerlendirilmesi durumu da söz konusudur.

Yalan Söyleme Davranışında Duygusal ve Sosyal Faktörler

Bir kimseni yalan söylemesindeki nedenler aslında o kimsenin yalan söylemesine etki eden faktörlerdir denilebilir. İletişim kurulurken kullanılan doğru ya da yanlış beyan, bu durumla ilgili bir sonucu da beraberinde getirebilir (Williams, Bott, Patrick ve Lewis, 2013). İnsanlar bu sonuçları elde etmek veya onlardan kaçınmak amacıyla beyanlarını şekillendirirler. Yalan söyleme motivasyonları incelendiğinde bu davranışın kendine yönelik ve başkasına yönelik olmak üzere iki temel kategori olarak sınıflandırıldığı görülmektedir (DePaulo, Kashy, Kirkendol, Wyer ve Erstein, 1996'dan akt; Üretmen, 2008). Her iki kategoride de duygusal ve sosyal etmenlerin ön plana çıktığını ifade edebiliriz. Zira korku, kıskançlık, öfke, intikam, gruba dahil olma, başkalarına

güzel görünme isteği vb. durumlar duygusal veya sosyal kaynaklardan beslenmektedir.

Duyguların ferdin psikolojik işlevselliğini etkileyen bir yapı olduğu ifade edilebilir (Vatan, 2017). Bu bağlamda duygular, ferdin kendine has, onun için önemli olan yaşantıları hakkında neler yapabileceği ve bağlamın değerlendirilmesini içeren tanımlanabilir dönemlerdir (Çeçen, 2002). Bu çerçevede değerlendirildiğinde kişinin yaşadığı duygunun onun davranışını yönlendirmede etkili olacağı ifade edilebilir. Devamlı olarak yakalanma, azarlanma ve cezalandırılma tehlikesi ile karşı karşıya olan bir çocuğun kendine göre tehlikelerle karşı karşıya kalması durumunda yani duygusal olarak kendini tehlikede hissetmesi hâlinde yalan söylemesi onun için tek korunma yolu olabilir (Girişken, 1974). Çocuk sık sık yalana başvuruyorsa durup düşünmek gerekir. İlişkideki güvenin sarsılması ile alakalı olan bu durumda ya çocuk anne ve babasının beklentilerini karşılamakta güçlük çekiyor ya da ceza korkusuyla yalana sığınmaktadır. (Yörükoğlu, 2002). Sıkı disiplin altında olan çocukların farklı korkular geliştirdikleri, anne ve babalarından hoşlanmadıkları tepkileri görmemek amacıyla yalan söyleme eğilimi içerisinde oldukları düşünülmektedir (Derman ve Başal, 2013). Duygular çok çeşitli olsa da yalan söyleme davranışının sıklıkla suçluluk ve korku duyguları ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Ekman, 1992).

Yalan söyleme davranışının sosyal ve çevresel faktörler tarafından şekillendirilen kişiler arası bir durum olduğu da ifade edilmektedir (Talwar, Lavoie, Garibello ve Crossman, 2017). Nitekim öğrenmelerin sosyal çevre yoluyla da oluşabileceği belirtilirken yalan söyleme davranışının sıklıkla görüldüğü bir ortamda büyüyen çocuğun yalan söyleme davranışını hayatın bir parçası olarak görebileceği (Cüceloğlu, 2008) ifade edilmektedir. Fert, başarılarının derecesini belirlerken sosyal ipuçlarından faydalanır (Krech, Crutchfield ve Ballachey, 1970). Bununla birlikte aşağılık duygusundan tedirgin oldukları için, övünmek amacı ile yalan söyleyen çocukları ya da aynı tutum ve davranış içerisinde olan büyükleri görmek mümkündür (Girişken, 1974). Sosyal yalanlar psikolojik nedenlerden ötürü söylenir ve hem kişisel çıkar hem de başkalarının çıkarına hizmet eder. Kendi çıkarlarına hizmet etmesi şöyledir ki, yalancılar yalanlarını başkalarının hoşuna gittiğini fark ettikleri zaman memnun olurlar. Diğer kimseler odaklı yalanların da sosyal/çevresel faktörlerle etkileşim sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim diğer kimselerin yararına

ya da maddi zararlarını/cezalarını önlemek amacıyla, başkalarına daha iyi görünmek için ya da diğer kimseyi psikolojik zarardan kurtarmak için söylenen yalan çeşitleri olduğunu ifade edebiliriz (Depaulo ve Bell, 1996).

Kişiliğin Gelişimi ve Yalan Söyleme Davranışı

Ferdin hayatı içerisinde elde ettiği tecrübelerin onun kişiliğinin oluşmasında etki ettiği söylenebilir. Bu çerçevede yalan söyleme davranışının, doğuştan getirilen bir kişilik özelliği olmamakla beraber sonradan öğrenilen bir davranış olduğu görülmektedir. Belli bir bilişsel düzey gerektiren bu durum, çocuk tarafından beden dilinin, jest ve mimiklerin kontrolünün öğrenilmesi sonucunda ortaya çıkar (Uzun, 2011). Problemi, çocuk davranışları açısından ele alacak olursak yalan söylemenin çocuk çağında görülmesinin temel sebebi zaman mevhumunun belirsiz oluşudur. Nitekim 3-6 yaşlardaki çocukların hayal ile gerçek arasındaki ayrımı fark etmediği bilinmektedir (Girişken, 1974). Bu yaştaki çocukların zihninde fanteziler daha ağır basmaktadır (Freud, 1995). Yalan söylemek, problem davranış olarak ergenlik döneminde daha sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu dönem çocuğunda daha önce görülmeyen bir takım davranış problemleri görülebilirken yalan söyleme davranışı da bu davranış problemleri arasında ifade edilmektedir (Movsumlu, 2015). Konu ile ilgili yapılan bir çalışmada, ortaokul öğretmenlerinin karşılaştıkları disiplin sorunları arasında yalan söyleme davranışının sıklıkla bulunduğu ifade edilmektedir (Shore, 2003'ten akt; Savi, 2008). Gençlik çağında yalan söyleme davranışı, sosyal çevreye olduğu kadar ebeveynlere karşı da görülmektedir. Genç yetişkin ve ailesi nasıl iletişim kuracakları konusunda sorunlar yaşarlar kendilerini girdaptaymış gibi hissederler (Ford, 1997). Yapılan bir diğer çalışmada ergenlerin yalan söyleme davranışını kullanarak özerk olmayı ve özerklik hakkını öne sürmeyi sağladıkları ifade edilmektedir (Jensen, Arnett, Feldman ve Cauffman, 2003). Ergenlik dönemi çocukları yalan söyleyerek toplumda kendilerine yer edinmeyi amaçlayabilirler (Ford, 1997). Bu durum da yalan söylemenin sosyal bir olgu olarak ele alınabileceğini gösterir niteliktedir. Bu dönemde karşılaşılan problem davranışların üstesinden gelmek ileri-deki hayat için önemlidir. Nitekim bireyin kimliğinin şekillenmesi bu dönemde gerçekleşir (Uzun, 2011). Bu bağlamda çocukluk ve ergenlik dönemindeki yalan söyleme davranışının patolojik bir çerçeve olarak değil de problemlili bir davranış olarak değerlendirilmesinin daha uygun olacağı ifade edilebilir.

Ahlak Psikolojisi ve Genel Ahlak Bakımından Yalan Söyleme Davranışı

Doğruluk, ahlâkî erdemlerin en önemlisidir ve kişinin söz ve davranışlarının birbiriyle tutarlı olması anlamına gelmektedir (Dam ve Karataş, 2014). Olduğu gibi görünmek şeklinde formüle edilen bu özelliğin fertte bulunmamasının yanlış olduğunu ileri süren kadîm ve güçlü bir ahlâkî ilke bulunmaktadır (Druzin ve Li, 2017). Bahsi geçen ahlâkî ilke, ferdin şahsiyetinin teşekkülüne etki ettiği gibi toplumun oluşmasına da etki etmektedir. Nitekim yalan söylemek, her toplumda büyük bir ayıp ve/veya günah olarak kabul edilmiştir (Akçay, 2012). Birbiriyle ilişkilendirilemeyecek kadar çok insan kitlesinin bir konu üzerinde aynı fikirde olması o fikrin doğru olduğunu akıllara getirmektedir. Bu kapsamda dün ile bugünü arasında bir ilişki kuramamış olan insan kitleleri yalan söylemenin kötü olduğu konusunda hemfikirdedir. Bu durum, yalan söylemenin kötü ve istenilmeyen bir davranış olduğuna delil niteliğindedir. Meseleye kadim gelenekler açısından bakacak olursak, Budist metinlerde yalan söylememek gerektiği konusunda uyarılarla karşılaşırız. Budist ahlak kanunundaki on esastan birisinin yalan söylememek olduğu görülürken (Yücel, 2015), ahlâklı olmak isteyen bir kişinin konuşmasını kontrol etmesi gerektiği (Işık, 2003) üzerinde durulmuştur. Konfiçyuanizm “*Doğruluk, insan kalbinin en sahil bir ifadesidir.*” derken doğru sözlü olmanın önemine değinir. Ayrıca soyluluğun doğruluk ve aşırıktan kaçınmakla elde edilebilecek olgu olduğuna işaret edilmektedir (Güç, 2001). Sokrates, bilginin doğru olmasının ahlaki kaosa sebep olacağını ifade etmektedir (Özkan, 2013). Yalan söyleme davranışı vahye dayalı inanışlar açısından değerlendirildiğinde ise Musevi inanışında olan Ahdi Atik’in beş kitabından Huruç-Çıkış kitabının 23. babında bulunan “*Yalan şeylerden uzak olasin.*” emri konu hakkında aydınlatıcı fikirler sunmaktadır. Yalan yere şahitlik etme meselesi de İncil’in birçok yerinde eleştirilmiştir (Matta 19/19; Luka 3/14; Markos 10/19; Matta 15/19). Kuran-ı kerim ve hadisi şerifler incelendiği vakit ise İslam inanışına göre yalan söyle davranışıyla alakalı olarak öğütlere ve bu davranışı kati suretle men eden hükümlere rastlamak mümkündür. Bununla birlikte bu davranışı terk edene de güzel vaatlerde bulunulmuştur. Ayeti kerimede “*Yalan sözden sakınınız!*” (Hac, 30) derken insanın bu davranıştan kendini alıkoymasını için hem tavsiye hem de emir bir aradadır. “*Şaka bile olsa yalanı terk edene de cennetin ortasında bir köşkü, ahlâkı güzel olana da cennetin en üstünde bir köşkü garanti ediyorum.*” (Ebu Davud, Edeb 7/4800) hadisinde yalandan yüz çeviren-

lere vaatlerde bulunulduğu görülmektedir. "... Allah'a karşı yalan uydurandan veya O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kimdir? Şüphesiz ki (böyle) suçlular asla kurtuluşa ermezler." (Yunus, 17) ve "Her günahkâr yalancının vay haline!" (Casiye, 7) hükümlerinde ise yalan söyleyen kimsenin cezalandırılacağına işaret edilmektedir. İslam peygamberi veda hutbesinde ırkçılık, zulüm, zina, adam öldürme, yalan, emanete ihanet gibi insanlık onurunu zedeleyen ve eşitlik, adalet, doğruluk, canın, malın kutsallığı gibi insanlık onurunu yücelten davranışlara vurgu yapmıştır. Ahlâkî normlar inanışlara göre farklılıklar arz ediyor olsa da ferdin hayatına çeki düzen vermesi açısından ortaklık göstermektedir (Sezgül, 2010, s.87).

Hayata çeki düzen vermek ferdin düşüncelerini davranışları ile görünür hale getirmesi anlamını taşımaktadır. Ortaya konan davranışlar, ferdin inandığı şeyler yani değerler ekseninde biçimlenir (Ekşi, Ulusoy ve Toprak, 2018).

Yapılan çalışma ile problem davranış olarak nitelendirilen yalan söyleme eğilimlerinin belirlenmesinin, ferdin değer algısı hakkında ipuçları vereceği; hali hazırda yürütülen değerler eğitimi çalışmalarına ve davranış geliştirme programlarına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu sebeplerle yalan söyleme eğilimlerini tespit etmeye imkân tanıyacak bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Gaziantep Şahinbey İlçesi'nde 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenimine devam eden 189 (%48.34) kız, 202 (%51.66) erkek toplam 391 öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Veriler

Sınıf	Cinsiyet	N	%
8. Sınıf	Kız	83	21.23
	Erkek	73	18.67
7. Sınıf	Kız	67	17.14
	Erkek	81	20.72
6. Sınıf	Kız	41	10.49
	Erkek	46	11.76
Toplam		391	100.00

Yalan Söyleme Eğilimleri Ölçeği Geliştirilme Süreci

Yapılan çalışmada ortaokul öğrencileri üzerinde kullanılabilecek ve araştırmanın sınırlılıkları kapsamında Türkçe konuşan örnekleme uygun bir yalan söyleme eğilimleri ölçeği (YSEÖ) geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin

geliştirilme sürecinde Devellis'in (2003) sekiz merhaleli ölçek geliştirme basamakları kullanılmıştır. Bu merhaleler,

1. Kuramsal göstergelerin belirlenmesi amacıyla alanyazın taramasının yapılması
2. Madde havuzunun oluşturulması
3. Ölçme aracının formatına karar verilmesi
4. Uzman görüşlerinin alınması
5. Madde geçerliğinin sağlanması
6. Ölçeğin uygulanmasının gerçekleştirilmesi
7. Maddelerin değerlendirilmesi
8. Ölçeğin optimize edilmesi şeklindedir (Devellis, 2003).

Ölçek geliştirme çalışmasının ilk merhalesinde alanyazın incelenerek yalan söyleme davranışına neden olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yurtiçi ve yurtdışında bu alanda yapılan çalışmalar ile Eysenck kişilik envanteri, Conway durumsal muhakeme testi, ergenlerde yalan algısı envanteri incelenerek ölçekte kullanılabilir ifadeler ve dikkat edilecek hususlar belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinden oluşan bir örneklem grubundan doğru olmayan ifadelerle başvurdukları durumları içeren kompozisyon yazmaları istenmiştir. Yapılan çalışma esnasında katılımcıların zan altında kalmasını önlemek amacıyla toplanan verilerin sadece bilimsel amaçla kullanılacağı ve gizliliğe riayet edileceği açıklanmış bu sebeple isim ya da başka bir bilgi istenmemiştir. Katılımcıları yönlendirmeden kaçınmak amacıyla çalışma esnasında herhangi bir uyarana yer verilmemiş, sıralar arasında gezilmemiş ve öğrencilerin yalnız başlarına çalışmayı tamamlamaları sağlanmıştır. Çalışmayı bitiren öğrencinin yazdığı metni katlayarak, kapalı bir biçimde daha önce hazırlanmış olan kapalı kutuya atacağı çalışma başlamadan önce anlatılarak örnek uygulama gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer almak istemeyen öğrencilerin dışarı çıkabileceği veya dağıtılan kağıtları boş bırakabileceği belirtilmiştir. Bütün bu açıklamaların ardından çalışmaya katılmak için gönüllü olan her bir öğrenci doğru olmayan ifadelerle başvurdukları durumları içeren kompozisyonu tamamladıktan sonra hazırladığı kâğıdı katlayarak kapalı kutuya atmıştır. Alanyazından toplanan veriler ve öğrencilerin ifade ettikleri örnek durumlar soru maddesi haline getirilerek 93 maddeden oluşan soru havuzu hazırlanmıştır. Ölçme aracının formatı 5'li likert tipi modele uygun olarak hazırlanmıştır. Katılımcılar "hiçbir zaman", "nadiren", "ara sıra", "çoğu zaman", "her zaman" seçeneklerinden birini seçerek sorulara cevap vermiştir. Madde geçerliğinin sağlanması amacıyla için Lawshe'nin kapsam geçerlik oranı (KGO) ve kapsam geçerlik indeksi (KGI) kullanılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan

maddelerin kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla, alan uzmanları listesi oluşturulmuş, uzman görüşleri alınarak maddelerle ilgili veriler toplanmış, maddelerin KGO ve KGI'leri hesaplanmış, elde edilen kapsam geçerlik oranları ile yapı geçerliği öncesi nihai ölçek formu oluşturulmuştur.

Uzman listesi oluşturulurken alanında en az yüksek lisans yapmış olma şartı aranmasının yanı sıra uzmanların çalıştıkları bilim dallarının rehberlik ve psikolojik danışmanlık, din psikolojisi, eğitim programları ve öğretimi, eğitimde ölçme ve değerlendirme olmasına dikkat edilmiştir. Din psikolojisi alanından 1, eğitim istatistiği ve araştırma alanından 1, eğitimde ölçme ve değerlendirme alanından 2, eğitim programları ve öğretim alanından 1, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından 9 uzmana ulaşılmıştır. Uzmanlardan, maddelerin gerekliliği, açık ve özgünlüğünün değerlendirilmesi, sade ve anlaşılır olup olmadığının değerlendirilmesi beklenmiştir.

Verilerin Analizi

YSEÖ'nün taslak hali 391 öğrenciye uygulanarak ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu kapsamda elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser Meyer Olkin katsayısı ve Bartlett Sphericity testi ile sınanmıştır. Yapı geçerliği için yapılan açımlayıcı faktör analizi, madde ayırt edicilik işlemleri için bağımsız grup t testi, faktörler arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi, ölçek maddelerinin aynı yapı içinde olup olmadığını tespit etmek amacıyla madde toplam korelasyonları, ölçüt geçerliğini test etmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, ölçeğin ve alt ölçeklerinin iç tutarlılığının (homojenliği) sağlanıp sağlanmadığını ölçmek amacıyla Cronbach Alfa katsayısı, test tekrar test güvenilirliği amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmış bu uygulamalar SPSS 15.0 yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi Mplus Kod Editör aracılığı ile yapılmış ve bulgular kısmında programın sunduğu χ^2/sd , RMSEA, SRMR, TLI ve CFI uyum indekslerine yer verilmiştir.

Bulgular

Kapsam Geçerliği

YSEÖ'nün kapsam geçerliğinin belirlenmesi amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Her bir madde için hazırlanan formda uzmanlardan “uygun”, “revize edilmeli” veya “uygun değil” şeklinde derecelenmiş olan maddeyi işaretlemeleri beklenmektedir. Uzmanların cevaplarına göre herhangi bir maddeye ilişkin olarak kapsam geçerlik oranları elde edilmektedir. KGO herhangi

bir maddeye ilişkin “uygun” görüş belirten uzman sayısının maddeye ilişkin görüş bildiren uzman sayısının yarısına oranının bir eksiği ile elde edilmektedir.

Elde edilen KGO’ların istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için kapsam geçerlik ölçütleri için ilgili alanyazında önceleri birikimli normal dağılımından yararlanılırken, hesaplama kolaylığı açısından $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde KGO’ların minimum değerleri tabloya dönüştürülmüştür. Buna göre, uzman sayısına ilişkin minimum değerler aynı zamanda maddenin istatistiksel anlamlılığını vermektedir (Veneziano ve Hooper 1997’den akt; Yurdugül, 2005, s.2).

$$KGO = \frac{NG}{N/2} - 1$$

N_G =Maddeye “uygun” diyen uzman sayısı, N =Maddeye görüş bildiren uzman sayısı

Tablo 2. KGO için Minimum Değerler

Uzman Sayısı	Minimum Değer	Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.42
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40+	0.29

$\alpha=0.05$ Anlamlılık Düzeyinde

Bu kapsamda Lawshe’nin KGO ve KGI’si kullanılmak suretiyle 14 uzman sayısı için minimum değeri <0.51 olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Yapılan analiz neticesinde 5-11-16-17-18-19-20-21-22-23-25-26-28-29-31-32-33-34-37-38-39-40-43-44-45-52-61-66-68 ve 70 numaralı maddeler ifade yanlışlıkları olduğu veya amaca hizmet etmediği düşüncesi ile ölçekten çıkarılmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler arasında ölçğe eklenmesi tavsiye edilen 3 madde ölçğe eklenerek 66 maddeden oluşan yapı geçerliği öncesi form elde edilmiştir.

Tablo 3. Uzman Görüşleri, Kapsam Geçerlik Oranları ve Kapsam Geçerlik İndeksi

Madde	Uygun	Çıkarılmamış	KGO	Madde	Uygun	Çıkarılmamış	KGO	Madde	Uygun	Çıkarılmamış	KGO
1	13.00	1.00	0.86	32	9.00	5.00	0.29	63	14.00	0.00	1.00
2	11.00	3.00	0.57	33	7.00	7.00	0.00	64	12.00	2.00	0.71
3	13.00	1.00	0.86	34	10.00	4.00	0.43	65	12.00	2.00	0.71
4	12.00	2.00	0.71	35	11.00	3.00	0.57	66	10.00	4.00	0.43
5	10.00	4.00	0.43	36	11.00	3.00	0.57	67	14.00	0.00	1.00
6	11.00	3.00	0.57	37	10.00	4.00	0.43	68	10.00	4.00	0.43
7	12.00	2.00	0.71	38	8.00	6.00	0.14	69	14.00	0.00	1.00
8	12.00	2.00	0.71	39	7.00	7.00	0.00	70	10.00	4.00	0.43
9	11.00	3.00	0.57	40	5.00	9.00	-0.29	71	13.00	1.00	0.86
10	13.00	1.00	0.86	41	11.00	3.00	0.57	72	12.00	2.00	0.71
11	10.00	4.00	0.43	42	11.00	3.00	0.57	73	13.00	1.00	0.86
12	13.00	1.00	0.86	43	9.00	5.00	0.29	74	13.00	1.00	0.86
13	12.00	2.00	0.71	44	10.00	4.00	0.43	75	13.00	1.00	0.86
14	12.00	2.00	0.71	45	9.00	5.00	0.29	76	14.00	0.00	1.00
15	11.00	3.00	0.57	46	11.00	3.00	0.57	77	11.00	3.00	0.57
16	7.00	7.00	0.00	47	13.00	1.00	0.86	78	14.00	0.00	1.00
17	9.00	5.00	0.29	48	12.00	2.00	0.71	79	13.00	1.00	0.86
18	10.00	4.00	0.43	49	13.00	1.00	0.86	80	14.00	0.00	1.00
19	8.00	6.00	0.14	50	12.00	2.00	0.71	81	11.00	3.00	0.57
20	8.00	6.00	0.14	51	13.00	1.00	0.86	82	12.00	2.00	0.71
21	10.00	4.00	0.43	52	8.00	6.00	0.14	83	13.00	1.00	0.86
22	10.00	4.00	0.43	53	12.00	2.00	0.71	84	13.00	1.00	0.86
23	10.00	4.00	0.43	54	12.00	2.00	0.71	85	14.00	0.00	1.00
24	11.00	3.00	0.57	55	12.00	2.00	0.71	86	11.00	3.00	0.57
25	10.00	4.00	0.43	56	13.00	1.00	0.86	87	14.00	0.00	1.00
26	8.00	6.00	0.14	57	13.00	1.00	0.86	88	12.00	2.00	0.71
27	11.00	3.00	0.57	58	11.00	3.00	0.57	89	13.00	1.00	0.86
28	10.00	4.00	0.43	59	14.00	0.00	1.00	90	14.00	0.00	1.00
29	10.00	4.00	0.43	60	12.00	2.00	0.71	91	13.00	1.00	0.86
30	11.00	3.00	0.57	61	10.00	4.00	0.43	92	11.00	3.00	0.57
31	10.00	4.00	0.43	62	11.00	3.00	0.57	93	14.00	0.00	1.00

Toplam Uzman Sayısı: 14 Kapsam Geçerlik Oranı: 0.51 Kapsam Geçerlik İndeksi: 0.76

Yapı Geçerliği

Geçerlik analizleri kapsamında maddeler arası gruplaşmaları tespit etmek amacıyla faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sürecinde

KMO ve Bartlett's değerleri belirlenmiş; temel bileşenler analizi gerçekleştirilmiş ve direct oblimin eğik döndürme işlemi yapılmıştır.

Yapı geçerliği analizlerinde maddelerin .60 ve üzerindeki yük değerlerinin yüksek, .30-.59 arasındaki yük değerinin orta düzeyde büyüklük olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2002). Bu bağlamda .30'un altındaki yük değerlerinin düşük olduğu ifade edilebilir. 350 ve üzerindeki veri sayısı için faktör yüklerinin .30'un üzerinde olması gerekmektedir (Kalaycı, 2010). Bu sebeple faktör yük değeri <.30 altındaki maddeler öncelikli olarak; binişik madde elde etmemek için aynı anlamı taşıyan maddeler (faktör yük değeri daha düşük olanlar) ölçekten çıkarılmıştır. Bu doğrultuda yapılan analizler neticesinde sırasıyla; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 40, 45, 53, 54, 57, 61, 62, 64, 65, 47, 36, 50,51, 60, 48, 56, 18 numaralı maddeler ölçekten tek tek çıkartılarak analiz süreci tekrarlanmıştır. 66 madde ile başlanan faktör analize 23 madde ile devam edilmiştir.

Tablo 4. KMO ve Bartlett's Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği		.916
Bartlett's Test of Sphericity	Ki-kare Değeri	3417.733
	S. Derecesi	253
	P	.000

Tablo 4 incelendiğinde KMO için bulunan değer .916 Bartlett's testi sonucunun ise $p < .05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Faktör öz-değer grafiği dikkate alınarak, maddelerin faktörlere dağılımları incelenmiş, 3 ve 4. faktör için öz-değeri 1'den büyük maddelerin adlandırılabilir şekilde bir araya gelmediği görülmüş ve dolayısıyla bu maddelerin oluşturduğu gruplar bağımsız faktör olarak değerlendirilememiştir. Yalan söyleme nedenleri kapsamında alanyazın taraması gerçekleştirilirken yalan söyleme nedenlerinin duygusal nedenler ve sosyal nedenler başlığında toplandığı görülmektedir. Nitekim çocukların yalan söylemek için motivasyonlarının duygusal olarak cezadan kaçmak ve utancı önlemek, sosyal olarak ise akranlarını korumak amacı barındırdığı (Ekman, 2014) ifade edilirken, bu davranışın duygusal olarak kendilerini köşeye sıkışmış hissettiklerinde ve ceza almaktan korktuklarında; sosyal olarak dışlanmak istemediklerinde (Nelsen, Lott ve Glenn, 2007) ortaya çıktığı belirtilmektedir. Benlik saygısı ile yakın ilişki içerisinde olan yalan söyleme davranışının duygusal olarak benlik saygısını korumak, sosyal olarak güçlü olmak gibi bir etkisi de bulunmaktadır

(Ford, 1997). Bütün bu nedenlerden ötürü faktör sayısı 2 ile sınırlandırılmıştır.

Tablo 5. Açıklanan Toplam Varyans Miktarları

Faktörler	Başlangıç Öz Değerleri			Toplam Faktör Yükleri			Faktör Yüklerinin Döndürülmüş Toplamları
	Toplam	Var. %	Küm. %	Toplam	Var. %	Küm. %	Toplam
1	8.068	35.077	35.077	8.068	35.077	35.077	6.552
2	1.787	7.771	42.848	1.787	7.771	42.848	5.636
3	1.367	5.944	48.793	1.367	5.944	48.793	3.841
4	1.052	4.572	53.365	1.052	4.572	53.365	1.605
5	.936	4.068	57.432				
6	.859	3.735	61.167				
7	.784	3.409	64.576				
8	.763	3.316	67.892				
9	.704	3.063	70.954				
10	.665	2.891	73.845				
11	.649	2.820	76.665				
12	.632	2.747	79.413				
13	.579	2.517	81.930				
14	.559	2.431	84.361				
15	.527	2.290	86.651				
16	.503	2.186	88.837				
17	.476	2.069	90.906				
18	.462	2.008	92.913				
19	.384	1.670	94.583				
20	.346	1.506	96.089				
21	.318	1.384	97.474				
22	.301	1.309	98.783				
23	.280	1.217	100.000				

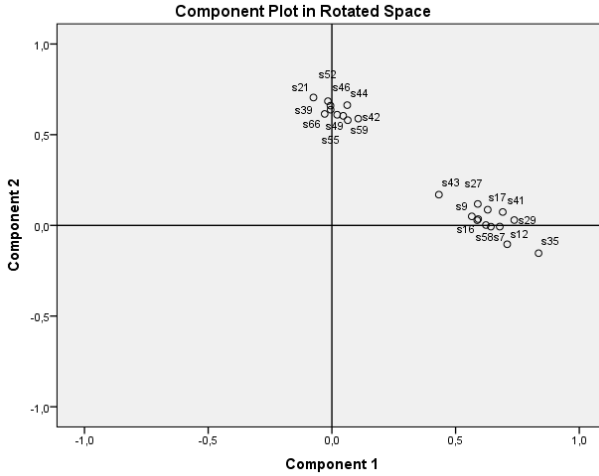
Faktörler arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmış olup katsayılar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Faktörler Arası İlişkileri Belirlemek Amacıyla Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi

	r	.636**
Sosyal Toplam	p	.000
Duygusal Toplam	N	391

Faktörler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılmış olup bütün faktörler arasında pozitif yönde anlamlı ($r=.636, p<.000$) bir ilişki ol-

duğu belirlenmiştir. Faktörlerin anlamlı ilişki içerisinde bulunması bütün faktörlerin aynı yapı içerisinde olduğunu gösterir niteliktedir. Yapılan bu işlemden sonra maddelerin hangi faktörlere dağıldıklarını görmek amacıyla faktörler arasındaki anlamlı korelasyondan hareketle direct oblimin eğiş döndürme tekniğı kullanılarak analize devam edilmiştir.

Şekil 1. Direct Oblimin Döndürme

Tablo 5 ve Şekil 1’de görüldüğü üzere yapılan faktör analizi sonucunda açıklanan toplam varyans miktarı %43’tür. Maddeler buldukları faktörde gruplaşmıştır. Faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları sırasıyla birinci faktör için %35, ikinci faktör için %8 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7. Faktör Yükleri Tablosu

Maddeler	Faktör 1	Faktör 2	Maddeler	Faktör 1	Faktör 2
m7	.643	-.007	m42	.106	.589
m9	.565	.050	m43	.432	.169
m12	.709	-.104	m44	.062	.663
m16	.591	.035	m46	-.006	.660
m17	.630	.086	m49	.021	.610
m21	-.075	.705	m52	-.016	.685
m27	.590	.118	m55	.046	.604
m29	.737	.029	m58	.678	-.007
m35	.835	-.153	m59	.064	.580
m38	.623	.002	m63	.587	.028
m39	-.005	.637	m66	-.029	.615
m41	.690	.074			

Faktör yük değeri .30'un üzerinde olması şartıyla birden fazla faktörden yük almış olan maddelerde yük değerleri arasındaki farkın .1'den büyük olması durumunda ilgili madde yüksek yük değerine sahip faktörde kabul edilmiştir. Maddelerin faktörlere dağılımına bakıldığında ölçeğin özdeğeri 1'den büyük 2 faktörlü ve kalan bütün maddelerin girdikleri faktörde kabul edilebilir yük değerine sahip olduğu (en yüksek .835; en düşük .432) görülmüştür. Faktörlere giren maddeler ve madde sayıları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Alt Boyutlara Göre Madde Dağılımları Tablosu

Faktör	Madde Sayısı	Madde Numarası
1	13	7, 9, 12, 16, 17, 27, 29, 35, 38, 41, 43, 58, 63
2	10	21, 39, 42, 44, 46, 49, 52, 55, 59, 66

Tablo 8'de görüldüğü üzere birinci faktör 13 maddeden (7, 9, 12, 16, 17, 27, 29, 35, 38, 41, 43, 58, 63); ikinci faktör 10 maddeden (21, 39, 42, 44, 46, 49, 52, 55, 59, 66) oluşmaktadır. Son hali ile ölçek 23 maddeden oluşan ölçeğin 1. Faktörü sosyal nedenlere bağlı yalanlar olarak 2. Faktörü duygusal nedenlere bağlı yalanlar olarak isimlendirilmiştir. Faktör analizinin ardından 23 maddelik ölçeğin madde numaraları sıralı hale getirilerek Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Alt Boyutlara Göre Sıralanmış Madde Dağılımları Tablosu

Faktör	Madde Sayısı	Madde Numarası
Sosyal Nedenlere Bağlı Söylenen Yalanlar	13	1,2,3,4,5,7,8,9,10,12,14,20,22
Duygusal Nedenlere Bağlı Söylenen Yalanlar	10	6,11,13,15,16,17,18,19,21,23

Madde bazında ayırt edicilik işlemleri için bir maddeye verilen cevabın alt ve üst gruplar arasında farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız grup t testi uygulanmış olup alt ve üst çeyreklerindeki (%27) kişilerin aldıkları puanlar incelenmiştir. Tablo 10'da sunulan sonuçlarda görüleceği üzere ölçeğin maddeleri ve toplam puanlarının ayırt ediciliklerini belirlemek amacıyla üst %27 ve alt %27'lik grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek adına bağımsız gruplar için t testi uygulanmış olup bütün gruplar için farklılıklar istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .001$).

Tablo 10. Madde Ayırt Ediciliğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Bağımsız Gruplar İçin *t* Testi Sonuçları

Madde	Alt Üst	N	\bar{x}	ss	sh	t	sd	<i>p</i>
m7	Alt	106	1.085	0.341	0.033	-9.555	210	.000
	Üst	106	2.217	1.171	0.114			
m9	Alt	106	1.142	0.424	0.041	-9.883	210	.000
	Üst	106	2.491	1.340	0.130			
m12	Alt	106	1.028	0.167	0.016	-6.660	210	.000
	Üst	106	1.840	1.243	0.121			
m16	Alt	106	1.387	0.698	0.068	-8.965	210	.000
	Üst	106	2.613	1.223	0.119			
m17	Alt	106	1.170	0.377	0.037	-11.996	210	.000
	Üst	106	2.708	1.265	0.123			
m21	Alt	106	1.245	0.494	0.048	-10.390	210	.000
	Üst	106	2.849	1.511	0.147			
m27	Alt	106	1.094	0.325	0.032	-11.905	210	.000
	Üst	106	2.528	1.197	0.116			
m29	Alt	106	1.076	0.265	0.026	-9.414	210	.000
	Üst	106	2.189	1.188	0.115			
m35	Alt	106	1.085	0.312	0.030	-9.231	210	.000
	Üst	106	2.245	1.256	0.122			
m38	Alt	106	1.104	0.363	0.035	-10.058	210	.000
	Üst	106	2.321	1.192	0.116			
m39	Alt	106	1.085	0.280	0.027	-8.766	210	.000
	Üst	106	2.189	1.266	0.123			
m41	Alt	106	1.038	0.191	0.019	-10.759	210	.000
	Üst	106	2.387	1.277	0.124			
m42	Alt	106	1.198	0.486	0.047	-11.107	210	.000
	Üst	106	2.840	1.442	0.140			
m43	Alt	106	1.104	0.336	0.033	-9.441	210	.000
	Üst	106	2.321	1.284	0.125			
m44	Alt	106	1.179	0.432	0.042	-11.519	210	.000
	Üst	106	2.764	1.349	0.131			
m46	Alt	106	1.208	0.452	0.044	-10.449	210	.000
	Üst	106	2.708	1.407	0.137			
m49	Alt	106	1.123	0.330	0.032	-8.989	210	.000
	Üst	106	2.274	1.276	0.124			
m52	Alt	106	1.359	0.538	0.052	-9.166	210	.000
	Üst	106	2.670	1.371	0.133			
m55	Alt	106	1.132	0.340	0.033	-11.017	210	.000
	Üst	106	2.472	1.205	0.117			
m58	Alt	106	1.047	0.213	0.021	-10.561	210	.000
	Üst	106	2.321	1.223	0.119			
m59	Alt	106	1.047	0.213	0.021	-9.763	210	.000
	Üst	106	2.330	1.336	0.130			
m63	Alt	106	1.057	0.270	0.026	-9.911	210	.000
	Üst	106	2.359	1.325	0.129			
m66	Alt	106	1.142	0.401	0.039	-8.689	210	.000
	Üst	106	2.330	1.350	0.131			
Sosyal Toplam	Alt	106	14.415	1.400	0.136	-18.848	210	.000
	Üst	106	30.538	8.695	0.845			
Duygusal Toplam	Alt	106	11.717	1.351	0.131	-18.755	210	.000
	Üst	106	25.425	7.403	0.719			
Toplam	Alt	106	26.132	1.957	0.190	-23.876	210	.000
	Üst	106	55.962	12.714	1.235			

Ölçek maddelerinin aynı yapı içinde olup olmadığını belirlemek için madde toplam korelasyonlarına bakılmış, ortaya çıkan sonuçlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Madde Toplam Korelasyonu Sonuçları

Maddeler	N	Toplam Puan		Maddeler	N	Toplam Puan	
		r	p			r	p
m7	391	.580	.000	m42	391	.618	.000
m9	391	.568	.000	m43	391	.543	.000
m12	391	.549	.000	m44	391	.636	.000
m16	391	.574	.000	m46	391	.577	.000
m17	391	.650	.000	m49	391	.550	.000
m21	391	.560	.000	m52	391	.585	.000
m27	391	.639	.000	m55	391	.565	.000
m29	391	.685	.000	m58	391	.610	.000
m35	391	.621	.000	m59	391	.570	.000
m38	391	.567	.000	m63	391	.564	.000
m39	391	.553	.000	m66	391	.518	.000
m41	391	.684	.000				

Tablo 11 incelendiğinde ölçekte bulunan her bir madde kendisinin toplamı (madde toplam puanı) ile anlamlı bir ilişki içerisindedir ($p < .000$). Bu durum ölçek maddelerinin aynı yapı içinde olduğunu gösterir niteliktedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

YSEÖ’nün iki faktörlü yapısının ortaokul öğrencilerinden oluşan başka bir örnekte (n=440) doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Mplus kod editörü yardımıyla χ^2/sd , RMSEA, SRMR, TLI ve CFI değerleri bulunan ölçeğin uyum indeksleri Tablo 12’de, diyagramı Şekil 2’de gösterilmiştir.

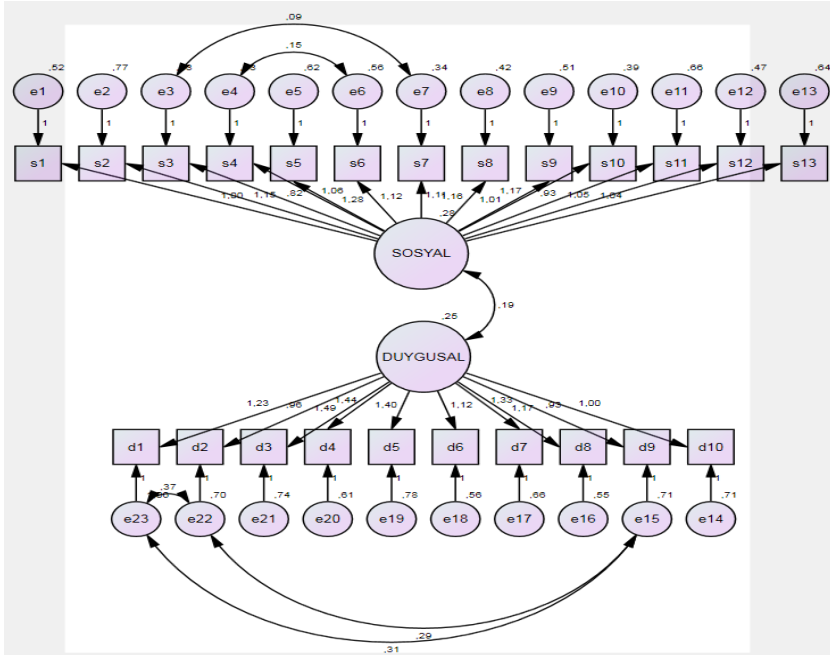
Tablo 12. YSEÖ Uyum İndeksleri

Yalan Söyleme Eğilimleri Ölçeği	χ^2/sd	RMSEA	SRMR	TLI	CFI
	2.44	.056	.045	.903	.914

Tablo 12 incelendiğinde yaklaşık hataların ortalama karekök değerinin (RMSEA) 0.056; standardize edilmiş artık ortalamaların karekök değerinin (S-RMR) 0.045; karşılaştırmalı uyum indeksleri değerlerinin (TLI-CFI) 0.903 ve 0.914 olduğu görülmektedir.

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde ilk olarak Ki-Kare (χ^2) değerinin serbestlik derecesine (sd) oranına bakılmıştır. Alanyazında sd’nin χ^2 ’ye oranı yeterlilik için bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bunun için 3 ve daha düşük oranlar iyi; 5’e kadar olan oranlar da yeterli uyum olarak

kabul edilir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). DFA sonuçlarına bakıldığı takdirde x^2/sd oranının 2.44 bulunduğunu ve bu oranın iyi düzeyde nitelendirilebileceği düşünülmektedir.

Şekil 2. YSEÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi

RMSEA “bir yaklaşım hatası” endeksidir ve bir modelin popülasyon-daki iyi uyma derecesini değerlendirir (Brown, 2015). Alabileceği en küçük değer sıfırken, bir modelin kabul edilebilmesi için RMSEA değerinin 0.08 veya altında olması istenmektedir (Çerezci, 2010). RMSEA değeri ile ilgili olarak alanyazın incelendiğinde tam uyum için daha düşük seviyeler ifade edildiği de görülmektedir. Thompson (2004) modelin makul olduğunu belirtmek için genellikle 0.06 veya daha düşük değerler aranması gerektiğini ifade ederken Schumacker ve Lomax (2004) RMSEA değerinin 0.05’e eşit veya daha düşük olmasının tam uyumun gerçekleştiğinin göstergesi olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede DFA sonuçlarına göre RMSEA değerinin .056 olduğu bulunan değer modelin uyum gösterdiğini ispatlar nitelikte olduğu düşünülmektedir. Standartlaştırılmış ortalama hataların karekökü olarak ifade edilen SRMR değeri 0 ile 1 arasında bir değer alabilir ve alınan değer 0’a yaklaştıkça modelin uyum iyiliği artar (Brown, 2015). Modelin, 0.05’ten düşük bir SRMR değeri almışsa “iyi” 0.05 ile 0.10 arasında bir SRMR değeri

almışsa “kabul edilebilir” olduğu düşünülmektedir. (Özabacı, 2011). Harrington’a (2009) göre tam uyumun gerçekleşmesi için SRMR’nin .08 ya da daha az bir değere sahip olması gerekmektedir. DFA sonuçlarına göre .045 olarak bulunan SRMR değerinin model ile tam uyum gösterdiği söylenebilir. DFA sonuçlarında uyumun bir diğer göstergesi TLI değeridir. 1’e yaklaşan değerler iyi bir model uyumuna uygun olarak yorumlanır (Brown, 2015). Schumacker ve Lomax’a göre, (2004) .95’e yakın bir TLI değeri, yeterlidir. Alanyazın incelendiği zaman .90’ı üzerindeki değerlerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir. Bu kapsamda uygulanan DFA sonuçlarına göre TLI değerinin .903 olarak bulunduğu görülürken bu değer kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu ifade edilebilir. Harrington (2009) 0.95 veya daha büyük değerler CFI için yeterli olduğunu söylerken CFI değerinin .95’in üstünde olması çoğu kez iyi uyarlanmış modelin bir göstergesi (Bentler, 1989’dan akt; Tabachnick ve Fidell, 2007) olarak belirtilmiştir. Buna ek olarak kabul sınırlarını daha geniş tutan çalışmalar da mevcuttur. Ayrıca 1’e yakın değerlerin, modelin iyi olduğunu (Brown, 2015) ifade eden araştırmalara rastlamak mümkünken .9 üzerinde bir değer kabul edilebilir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006) olduğunu ifade eden çalışmalara da rastlamak mümkündür. Thompson (2004) benzer bir şekilde .95 civarında olan değerlerin modelin uygunluğuna işaret ettiğini belirtmiştir. Bu çerçevede DFA sonuçlarına .914 olarak bulunan CFI değerinin kabul edilebilir olduğu düşünülmektedir.

Ölçüt Geçerliği

Bir ölçekten alınan puanların başka bir performans ölçüsü ile ilişkilendirilmesi olarak ifade edilen ölçüt geçerliği uygulama grubuna genellikle daha eski, daha uzun, yerleşik bir test uygulanarak testlerin arasındaki ilişkinin tespit edilmesidir (Weir, 2005). “Eşzamanlı geçerlilik” olarak da adlandırılan ölçüt geçerliliği, ölçülen maddeler ile bilinen ve kabul edilen kriterler arasındaki korelasyonlarla ilgilidir (Garson, 2013).

Ferdin algıladığı tehdide karşı sosyal olarak verdiği cevap şeklinde ifade edilen sosyal fobi kavramı (Ranta, La Greca, Garcia-Lopez ve Marttunen, 2015) hayat kalitesini azaltırken, onu farklı sosyal ortamlarda bulunmaktan alıkoyan ve toplumda sıklıkla görülen anksiyete türüdür (Taştan ve Demiröz, 2016). Bu kapsamda değerlendirildiğinde YSEÖ’nün sosyal nedenlere bağlı yalanlar için bir ölçüt halini alabileceği düşünülmektedir. Sosyal fobi kapsamında yaşanan duygusal eksikliklerin ve düzensizliklerin psikopatoloji ile ilişkisi gittikçe daha fazla ilgi görmektedir. Nitekim anksiyete bozukluğu

yaşayan bir kimsede duygu yoğunluğundaki artış, duygudaki zayıflama, tepkisel davranış gösterme ve duygu yönetiminde bozukluklar görüldüğü ifade edilmektedir (Mennin, 2005). YSEÖ'nün duygusal nedenlerle söylenen yalanlar alt boyutu göz önüne alındığında yalan söyleme eğiliminin duygusal olarak kaygı yaşantıları çerçevesinde ortaya çıktığından hareketle Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği'nin YSEÖ'nün duygusal nedenlere bağlı söylenen yalanlar için bir ölçüt olabileceği düşünülmektedir. Yakınsak geçerlik, yeni geliştirilen bir ölçme aracı ile ölçüt olarak kullanılan, aynı zamanda teorik olarak ilişkili olduğu bilinen bir diğer ölçüm aracı arasında anlamlı ilişkiler bulunması olarak tanımlanmaktadır (Campell ve Fiske, 1959'dan akt; Yıldız, Altıntaş, Elmas ve Aşçı, 2019). Bu bağlamda değerlendirildiğinde Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği ile YSEÖ arasında pozitif yönde anlamlı ilişki beklenmektedir. Her iki ölçek bu amaçla 68 öğrenciye uygulanmış ve Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13. Ölçüt Geçerliği Amacıyla Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Tablosu

	r	p	N	\bar{x}	ss
Yalan Söyleme Eğilimleri Ölçeği	.309	.010	68	35.78	11.71
Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği				59.50	16.58

Tablo 13'te görüldüğü üzere ölçüt geçerliliği kapsamında yapılan analizlerde, YSEÖ ile Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği arasında ($r=.309, p<.05$) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ortaya çıkan bu anlamlı ilişki ölçüt geçerliğinin sağlandığını ortaya koyarken sosyal fobi puanlarının artması durumunda yalan söyleme eğilimlerinin arttığını göstermektedir.

Güvenirlilik Analizleri

YSEÖ geliştirilirken hazırlanan formun güvenilirliğini ölçmek amacıyla Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Bu sayede geliştirilen ölçeğin ve alt ölçeklerinin iç tutarlılığının (homojenliği) sağlanıp sağlanmadığı tespit edilmiştir. Alt boyutlar ve toplam puanlar bazında hesaplanan Cronbach's Alfa değerleri Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Cronbach's Alfa Güvenirlilik Analizi Tablosu

Toplam Test Puanı	.913
Sosyal Nedenlere Bağlı Söylenen Yalanlar	.887
Duygusal Nedenlere Bağlı Söylenen Yalanlar	.844

Tablo 14’te görüldüğü üzere iç tutarlık katsayıları ölçeğin toplamı bakımından $\alpha=.913$ sosyal nedenlere bağlı söylenen yalanlara alt boyutu için $\alpha=.887$ duygusal nedenlere bağlı söylenen yalanlar alt boyutu $\alpha=.844$ olarak hesaplanmıştır.

Test Tekrar Test Güvenirliği

Bir testin tutarlı bir şekilde ölçüm kabiliyeti olduğunu göstermenin en iyi yolunun aynı öğrenci grubuna iki kez uygulanması olduğu ifade edilmektedir (Weir, 2005). Zaman içindeki kararlılığı ölçen test-tekrar test güvenilirliği, aynı testi aynı konuya aynı anda iki noktada uygulayıp sonuçları ilişkilendirir (Garson, 2013). Test tekrar test yöntemi ile bir güvenilirlik katsayısı olarak devamlılık katsayısının hesaplanması amacıyla $n=68$ olan gruba form 15 gün arayla iki kez uygulanmıştır. Bu amaçla Pearson momentler çarpımı korelasyon analizleri gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15. Test Tekrar Test Güvenirliği Amacıyla Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi

	r	p	N	\bar{x}	ss
1.Uygulama Toplam Puan	.768	.000	68	35.78	11.71
2.Uygulama Toplam Puan				35.54	12.03
1.Uygulama Sosyal (Alt Boyut)	.796	.000	68	19.34	6.61
2.Uygulama Sosyal (Alt Boyut)				19.22	7.17
1.Uygulama Duygusal (Alt Boyut)	.561	.000	68	16.44	6.23
2.Uygulama Duygusal (Alt Boyut)				16.32	6.13

Test tekrar test güvenirliliğini belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılmış olup ilk ve ikinci uygulama sonucunda bütün alt boyutlar ve ölçek toplam puanları için istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. En düşük ilişki kat sayısı duygusal alt boyutunda ($r=.561$; $p<.001$), en yüksek katsayının ise sosyal alt boyutunda ($r=.796$; $p<.001$) olduğu görülmektedir. Ölçekten alınan toplam puanların 1. ve 2. uygulama açısından ilişkisinin anlamlı olduğu ($r=.768$; $p<.001$) görülmektedir. Bu kapsamda yapılan korelasyon analizinin anlamlı çıkmış olması, YSEÖ’nin test tekrar test güvenirliliğini sağladığını göstermektedir.

Tartışma

Araştırmanın çalışma grubu, 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenimine devam eden 189 (%48.34) kız, 202 (%51.66) erkek toplam 391 öğrenciden oluşmaktadır. Ölçek geliştirme çalışmalarında ifade başına düşen gözlem sayısının yüksek tutulması gerektiği ve ideal oranın 1’e 5 olduğu ifade edilmektedir (Yaşlıoğlu,

2017). Bu çerçevede kapsam geçerliği sonrasında elde edilen madde sayısının 66 olduğu dikkate alınırsa 391 kişiden oluşan çalışma grubunun yeterli olduğu düşünülmektedir.

KMO, örnekleme yeterliliğinin bir ölçüsüdür ve maddeler arasındaki korelasyon derecesini inceler. .60'ın üzerindeki değerler yeterli görülmektedir (Stevens, 2002'den akt; Field, 2018). Bartlett'in küresellik testi ise, faktör analizinin uygunluğunun bir başka ölçüsüdür. Maddeler arasındaki korelasyonların, faktörlerin varlığını belirtmek için yeterince yüksek olup olmadığını test eder (Ntoumanis, 2005). Geliştirilen ölçekle alakalı olarak yapı geçerliğinin sağlanması ile ilgili bulgular incelendiğinde KMO için bulunan değer .916 ile kabul edilebilir sınırlar içerisinde; Bartlett's testi sonucunun ise $p < .05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bu çerçevede ortaya konan sonuçlar, yapının faktör analizine uygun olduğunu gösterir niteliktedir.

Ölçeğin geliştirilme merhalesinde uygulanan formda en yüksek ile en düşük puan alan grubun arasında bir farklılığın olması beklenmektedir. Bu durum geliştiriciye, ölçeğin ayırt ediciliği hakkında bilgi vermektedir. Bu kapsamda %27'lik üst grup ile %27'lik alt grubun ölçek toplam puanları ile ölçek alt boyutlarına ait puanlar karşılaştırılmış olup yapılan t testi sonucunda anlamlı farklılıklar görülmüştür ($p < .000$). Ortaya çıkan anlamlı farklılığın bütün analizlerde üst grup lehinde çıkmış olması geliştirilen ölçeğin ayırt ediciliğini göstermektedir.

Geliştirilen bir ölçeğin her bir maddesinin o maddeye ait toplam puanla ilişki içerisinde olması beklenmektedir. Bu durum her bir maddenin aynı yapı içerisinde olup olmadığı hakkında bilgi verir. Bu kapsamda yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi sonuçlarına göre ölçek maddeleri, madde toplam puanları ile anlamlı ($p < .000$) ve pozitif bir ilişki içerisindedir. Bu durum, bütün ölçek maddelerinin aynı yapı içerisinde olduğunu ortaya koymaktadır.

YSEÖ'nün DFA sonuçları ölçeğin iki faktörlü yapısının ortaokul öğrencilerinden oluşan örnekleme doğrulandığını göstermektedir. Bu kapsamda ortaya konan uyum indekslerinin $\chi^2/sd=2.44$; RMSEA=.056; SRMR=.045; TLI=.903 ve CFI=.914 ile kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir.

Başka bir ölçekten alınan puanların kavramsal olarak ölçülen yapıyla ilgili dış önlemlere karşılık geldiğini veya bunları öngördüğünü gösteren kanıt

(Field, 2018) olarak ifade edilen ölçüt geçerliğinin sağlanması için yapılan analiz sonucunda pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ($r=.309$, $p<.05$) ilişkiler elde edilmiştir. Yapılan bu analiz, YSEÖ'nün ölçüt geçerliliğini sağlamış olduğunu göstermektedir.

Güvenilirlik, bir ölçümün ölçmekte olduğu yapıyı tutarlı bir şekilde yansıtması gerektiği anlamına gelir. Diğer bir ifade ile bütün şartların eşit olması durumunda, zaman içinde iki farklı uygulamada alınan puanların aynı puanı alması gerektiğidir (Field, 2018). İlgili alanyazında .7 ve üzerinde bir değer alan güvenilirlik katsayılarının yeterli olduğu ifade edilmektedir. Bu kapsamda yapılan güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach's Alfa değerleri $\alpha=.887$ (sosyal), $\alpha=.844$ (duygusal), $\alpha=.913$ (toplam) olarak hesaplanmıştır. Bu değerler ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan bu sonuçların hem toplam test puanında hem de alt boyutlar bazında .7'den yüksek olması önemlidir. Ölçek geliştirme çalışmalarında, eğer birkaç faktör varsa, formülün farklı faktörlerle ilgili maddelere ayrı olarak uygulanması gerektiği önerilmektedir. Başka bir deyişle, anketinizde alt ölçek varsa, α bu alt ölçeklere ayrı ayrı uygulanmalıdır (Cronbach, 1951'den akt; Field, 2018).

Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan test tekrar test güvenilirliği için farklı zamanlarda yapılan ölçümler arasında anlamlı ilişkiler ortaya koyulması beklenmektedir. Bu kapsamda yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi sonuçları, ölçeğin farklı uygulamalarında anlamlı ilişkiler olduğunu ($p<.000$) aradaki ilişki kuvvetinin duygusal nedenlere bağlı söylenen yalanlar alt boyutu için $r=.561$; $p<.001$, sosyal nedenlere bağlı söylenen yalanlar için $r=.796$; $p<.001$, ölçekten alınan toplam puanlar bazında $r=.768$; $p<.001$ olduğunu göstermektedir. Bu durum, ölçeğin ilk ve ikinci uygulamaları arasında tutarlı sonuçlar elde edildiğini ve güvenilirliğin sağlandığını ortaya koymaktadır.

Ferdin yalan söyleme davranışını göstermesi çevresindeki diğer fertlere sirayet edebilir (Yıldız ve Develi, 2018) ve ilişkilere zarar verebilir (Bok, 1979). İlişkilere zarar verme yönü dikkate alındığında toplumsal güveni yakabileceği de ifade edilmektedir (Minkler ve Miceli, 2004). Toplumsal güven-den kasıt insanların birbirlerine karşı duydukları güven duygusu olarak ifade edilmektedir (Soysaldı, 2005). Arkadaş ilişkilerinden yahut evlilik başta olmak üzere ticari ilişkilere kadar uzanan geniş bir yelpazede görülebilecek bo-

zucu etkinin (Akçay, 2012) yalan söyleme eğiliminin belirlenip önlem alınması ile düzeltilebileceği söylenebilir. Bu sayede hem fert bazında şahsiyetin teşekkülü noktasında hem de toplumsal olarak bağların kuvvetlenmesi açısından olumlu katkılar sağlanabilir.

Şahsiyet bütünlüğünün sağlanmasına katkı sağlayan bir diğer husus da kendini kabul durumunun hayata egemen olması olabilir. Binaenaleyh gerçek mutluluğun ferdin kendisine olan dürüstlüğünden kaynaklandığı ifade edilmektedir (Greenberg ve Avigdor, 2009). Yalan söyleme eğilimlerinin kendine olan güvenle ilişkili olabileceği düşünülürse bahsi geçen durumun tespiti kendini kabul davranışının artacağına yönelik bir işaret olarak düşünülebilir.

Çocukluk ve ergenlik döneminin kişiliğin olduğu bir safha olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde yalan söyleme davranışı, patolojik bir durum olarak değil de sorun davranış olarak belirtilmektedir. Konu hakkında antisosyal davranış olarak nitelendirilen çalışmalara rastlamak mümkünken (Siyez, 2007) yaygın olarak davranış problemi şeklinde ifade edildiği, (Kanlıkılıçer, 2005; Şehirli, 2007) sınıf içerisinde istenmeyen davranış olarak belirtildiği görülmektedir (Özer, Bozkurt ve Tuncay, 2005; Ünal, 2006; Şehirli, 2007; Yaman, Mermer ve Mutlugil, 2009). Yalan söyleme eğilimlerinin tespit edilmesi, bu bağlamda değerlendirildiğinde problem davranışın ortadan kaldırılması için aracı bir rol üstlenebilir.

Sonuç

Bu çalışma kapsamında ortaokul öğrencilerinin yalan söyleme eğilimlerini tespit etmeye dönük 23 madde ve iki alt boyuttan (sosyal nedenlere bağlı söylenen yalanlar ve duygusal nedenlere bağlı söylenen yalanlar) oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmiştir. 5’li likert tipi modele uygun olarak hazırlanan ölçek, cevaplayanlardan “hiçbir zaman”, “nadiren”, “ara sıra”, “çoğu zaman”, “her zaman” şeklinde cevaplar vermesini beklemektedir. Ters maddenin olmadığı ölçekte her bir madde 1 ila 5 puan arasında (hiçbir zaman=1, nadiren=2, ara sıra=3, çoğu zaman=4, her zaman=5) bir değere sahiptir. Bu sayede ölçekten alınan en düşük puan 23’ken en yüksek puan 115’tir. Ölçekten alınan puan arttıkça öğrencinin yalan söyleme eğilimi artmaktadır.

Ölçeğin bu çalışmanın sınırlılıkları kapsamında geçerli ve güvenilir kabul edilebileceği dikkate alınmalıdır. Daha geniş örneklemeler üzerinde ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesine devam edilecektir. Bununla birlikte

ölçeğin ortaokul öğrencilerinin yalan söyleme eğilimlerini belirlemede araştırmacılara ve öğretmenlere yardımcı olabileceği, yalan konusundaki alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. İlgili alanyazında benzer bir ölçek bulunmamaktadır. Dolayısıyla yalan söyleme eğilimlerinin yürütülecek yeni çalışmalarda önemli bir değişken olabileceği ifade edilebilir. Öğrencilerin yalan söyleme eğilimlerinin, Türkiye'nin diğer bölgelerinde de incelenmesi, cinsiyet, anne baba tutumu, sosyo ekonomik düzey açısından karşılaştırılması daha sonra yapılacak çalışmalar için önerilmektedir.

Kaynakça

- Akçay, E. (2012). Yalan söyleme kabiliyeti ve hafıza: Cinsiyetler arası karşılaştırma. *Selçuk İletişim*, 7(3), 234-243.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19025/200572>
- Ayyıldız, H. ve Cengiz, E. (2006). Pazarlama modelleri testinde kullanılabilir yapısal eşitlik modeli (YEM) üzerine kavramsal bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 63-84.
- Bok, S. (1979). *Lying moral choice in public and private life*. New York: Vintage Books.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: The Guilford Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(4), 470-483.
- Candansayar, S. (2008, 21 Nisan). Yalan gerçek. *Birgün*.
<https://www.birgun.net/haber/yalan-gercek-18336>
- Cüceloğlu, D. (2008). *Korku kültürü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çeçen, A. R. (2002). Duygular insan yaşamında neden vazgeçilmez ve önemlidir. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(9), 164-170.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4366/59724>
- Çerezci, E. T. (2010). *Yapısal eşitlik modelleri ve kullanılan uyum iyiliği indekslerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çolak, H. E. E., Yıldırım, Ş. S. ve Esen, Ü. B. (2018). Çalışanların yalan söyleme eğilimi ve üretkenlik karşıtı davranışları arasındaki ilişkide kişiliğin düzenleyici rolü. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 76-95.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iibfdkastamonu/issue/36745/381198>
- Dam, H. ve Karataş, M. (2014). Değerler eğitimi açısından veda hutbesinde insan onuru. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 48-75.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauifd/issue/17356/181196>
- Depaulo, B. M. ve Bell, K. L. (1996). Truth and investment: Lies are told to those who care. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(4), 703-716.
 Doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.71.4.703>

- Derman, M. T. ve Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/amauefd/issue/1728/21177>
- Devellis, R. F. (2003). *Scale development theory and applications* (2. baskı). London: Sage Publications.
- Druzin, B. H. ve Li, J. (2017). Yalan söyleme eyleminin suç olarak öngörülmesi: eğer mümkün ise hangi şartlar altında yalan söylemek suç olarak öngörülebilir? (N. Kırkbeşoğlu, Çev.). *Küresel Bakış Dergisi*, 8(23), 1-50.
- Ebu Davud. (1987). *Süneni Ebu Davud*. (İ. L. Çakan, Çev.). İstanbul: Şamil Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1280.)
- Ekman, P. (1992). *Telling lies*. New York: W. W. Norton Company.
- Ekman, P. (2014). *Çocuklar neden yalan söyler?* (Ç. Dirhemsiz, Çev.). İstanbul: Yakamoz Kitap. (Orijinal çalışma basım tarihi 1991.)
- Ekşi, H., Ulusoy, M. A. ve Toprak, M. (2018). Köy paydaşları katılımlı değerler eğitimi: Bir eylem araştırması. *İnsan ve Toplum*, 8(4), 125-153.
Doi: <https://doi.org/10.12658/M0260>
- Erdal, T. (2016). Dede Korkut kitabında yalan ve aldatma kavramları. *Milli Folklor*, 28, 83-106.
<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=109&Sayfa=80>
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Washington: Sage Pub.
- Ford, C. V. (1997). *Yalan yalan yalan*. (Ş. Küçükakal, Çev.). Ankara: HYB Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1995.)
- Freud, S. (1995). *Psikanaliz ve uygulama*. (M. Sencer, Çev.). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1933.)
- Garson, G. D. (2013). *Validity & Reliability*. Asheboro: Statistical Associates Publishing.
- Girişken, N. (1974). Çocuk eğitiminde ailenin etkisi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(2-3), 141-160.
- Greenberg, C. L. ve Avigdor, S. A. (2009). *What happy working mothers know*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Güç, A. (2001). Konfüçyüs ve konfüçyüschülük. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 43-65.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/uluid/article/view/5000018042/5000018332>
- Güngör, E. (2010). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak* (6. baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory factor analysis*. New York: Oxford University Press.
- Işık, A. (2018). Platon'un Devlet'inde/Politea'sında yalanın ontolojik yapısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 1-16.
<http://iibfdergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/352/files/yil-2018-cilt-23-sayi-1-yazi01-23022018.pdf>
- Işık, H. (2003). Budizm. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(16), 169-181.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/neuifd/issue/19704/210500>

- Jensen, L. A., Arnett, J. J., Feldman, S. S. ve Cauffman, E. (2003). The right to do wrong: Lying to parents among adolescents and emerging adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(2), 101-112.
Doi: <https://doi.org/10.1023/B:JOYO.0000013422.48100.5a>
- Kalaycı, Ş. (2010). Faktör analizi. Ş. Kalaycı, (Ed.), *SPSS uygulamaları çok değişkenli istatistik teknikleri içinde* (321-331). Ankara: Asil Yayıncılık.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Krech, D.S., Crutchfield, R, S., ve Ballachey, E. L. (1970). *Cemiyet içinde fert*. (M. Turhan, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1962.)
- Kulak, Ö. (2017). Platon'dan Strauss'a: Düzenin kurulmasında ve korunmasında soylu yalanın rolü. *Viraverita E-Dergi*, 5, 35-48.
- Mennin, D. S. (2005). Emotion and the Acceptance-Based Approaches to the Anxiety Disorders. S. M. Orsillo ve L. Roemer, (Ed.), *Acceptance and mindfulness-based approaches to anxiety içinde* (37-68 aralığı). New York: Springer.
- Minkler, L. P. ve Miceli, T. J. (2004). Lying, integrity, and cooperation. *Review of Social Economy*, 62(1), 27-50.
Doi: <https://doi.org/10.1080/0034676042000183817>
- Movsumlu, A. (2015). *Ergenlerde yalan algısı envanterinin Türkçeye uyarlanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nelsen, J., Lott, L. ve Glenn, H. S. (2007). *Çocuk eğitiminde pozitif disiplin*. (S. Güler, Çev.). İstanbul: Yakamoz Kitap. (Orijinal çalışma basım tarihi 1993.)
- Ntoumanis, N. (2005). *A Step-by-Step guide to SPSS for sport and exercise studies*. New York: Taylor and Francis.
- Özabacı, N. (2011). İlişki niteliği ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 159-167.
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/1774/318>
- Özer, B., Bozkurt, N. ve Tuncay, A. (2005). İstenmeyen öğrenci davranışları ve öğretmenlerin kullandıkları başa çıkma stratejileri. *Turkish Journal of Education*, 1(2), 152-189.
- Özkan, F. (2013). Sokrates'in entelektüalist ahlakı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 35-53.
[http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/1292039673_03_Ozkan_\(35-53\).pdf](http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/1292039673_03_Ozkan_(35-53).pdf)
- Ranta, K., La Greca, A. M., Garcia-Lopez, L. J. ve Marttunen, M. (2015). *Social anxiety and phobia in adolescents*. Switzerland: Springer.
- Savi, F. (2008). *12-15 Yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Saygılı, S. (2004). *Çocuklarda davranış bozuklukları*. İstanbul: Elit Yayınları.
- Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling* (2. baskı). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Sezgül, İ. (2010). Ahlâk değer ilişkisi ve ahlâkî değerlerin niteliği sorunu. *EKEV Akademi Dergisi*, 14(45), 85-94.

- Siyez, D. M. (2007). Lise öğrencilerinde problem davranışlarının görülme sıklığı: İzmir örnekleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 15-31.
- Soysaldı, M. (2005). Kalbin manevî hastalıklarından yalan ve korunma yolları. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 6(15), 89-105.
http://www.tasavvufdergisi.net/Makaleler/1232932170_15.5.pdf
- Şahin, K. (2011). Kültürel yozlaşmaya neden bir unsur olarak televizyon. *Sosyal Bilimler*, 1(1), 243-277.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbd/issue/19374/205539>
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, C. (2001). Medya etiği. *Marmara İletişim Dergisi*, 11(11), 291-310.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruid/issue/444/3481>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5. baskı). Boston: Pearson Education.
- Talwar, V., Lavoie, J., Garibello, C. G. ve Crossman, A. M. (2017). Influence of social factors on the relation between lie-telling and children's cognitive abilities. *Journal of Experimental Child Psychology*, 159, 185-198.
Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2017.02.009>
- Taştan, K. ve Demiröz, H. P. (2016). Toplumsal kaygı bozukluğu (sosyal fobi) tedavisinde hipnoterapi uygulaması: Vaka Sunumu. *Eurasian Journal of Family Medicine*, 5(1), 46-48.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis*. Washington: American Psychological Association.
- Uzun, S. (2011). *Ergenlerde yalan tutumuna psiko-sosyal yaklaşım (Sakarya Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, H. (2006). *Davranım bozukluğu tanısı alan ilköğretim öğrencilerine okullarda sunulan danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üretmen, S. (2008). *Cinsiyet, yalan söyleme ve çıkar elde etmenin yalana ilişkin yüklemelere etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vatan, S. (2017). Duygular ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(1), 45-62.
Doi: <http://dx.doi.org/10.18863/pgy.281117>
- Weir, C. J. (2005). *Language testing and validation*. New York: Palgrave Macmillan.
- Williams, E. J., Bott, L. A., Patrick, J. ve Lewis, M. B. (2013). Telling Lies: The Irrepressible Truth. *Plos One*, 8(4), 1-14.
Doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0060713>
- Yaman, E., Mermer, E. Ç. ve Mutlugil, S. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 93-108.
- Yaşlıoğlu, M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.
- Yıldız, A., Altıntaş, A., Elmas, S. ve Aşçı, F. H. (2019). Sporda güdülenme ölçeği-

II'nin psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Spor Hekimliği Dergisi*, 54(1), 33-44.

Doi: <https://doi.org/10.5152/tjism.2019.114>

Yıldız, H. ve Develi, A. (2018). Çalışanların yalan söyleme eğiliminin bir öncülü olarak örgütsel dışlanma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 141-148.

Doi: <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.452575>

Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Özgür Yayınları.

Yurdugül, H. (2005, Eylül). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Yücel, H. A. (2015). *İyi insan iyi vatandaş* (8. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.